

Świadomość ekologiczna studentów

Environmental awareness of students

ANNA BEDNAREK-GEJO^{1,2/}, MARIUSZ MIANOWANY^{1/}, PAWEŁ SKOCZYŁAS^{2/}, ANNA GŁOWACKA^{1,2/}

^{1/} Zakład Biologii Środowiskowej, Uniwersytet Medyczny w Łodzi

^{2/} Wyższa Szkoła Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi

Wprowadzenie. Świadomość ekologiczna człowieka jest wyrazem wiedzy o środowisku przyrodniczym oraz umiejętności dostrzegania zjawisk, ich wzajemnych zależności, przyczyn i ewentualnych skutków, a także gotowości podjęcia działań na rzecz ochrony środowiska. Im wyższa świadomość ekologiczna jednostki, tym częściej w życiu codziennym podejmuje ona działania, przyczyniające się do świadomej ochrony środowiska naturalnego.

Cel. Ocena poziomu wiedzy i świadomości studentów z zakresu zachowań proekologicznych oraz podejmowania działań na rzecz środowiska naturalnego.

Materiał i metoda. Badaniem objęto 240 studentów Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi. Metodą był sondaż diagnostyczny z użyciem anonimowej ankiety.

Wyniki. Niezależnie od miejsca zamieszkania (miasto versus wieś) ankietowani studenci wykazali wysoką gotowość i zrozumienie istoty działań proekologicznych. Działania na rzecz ochrony środowiska naturalnego częściej podejmowane były na obszarach wiejskich niż w miastach. W aspekcie pytań dotyczących efektu cieplarnianego, ankietowani studenci, niezależnie od miejsca zamieszkania, wykazali porównywalnie satysfakcjonującą wiedzę, dotyczącą przyczyn oraz skutków lokalnych i globalnych wspomnianego zjawiska. Działania polegające na oszczędzaniu wody częściej podejmowane były przez studentów z terenów wiejskich, zaś działania mające na celu oszczędzanie energii – częściej przez studentów z ośrodków miejskich. Studenci pochodzący z miasta wykazali większą wiedzę i świadomość odnośnie segregacji śmieci i wyboru „proekologicznych” opakowań podczas zakupów. Źródłem wiedzy na temat zachowań proekologicznych dla studentów były w głównej mierze środki masowego przekazu.

Wnioski. Istnieje pilna potrzeba podjęcia przemyślanych i zintegrowanych działań, zmierzających do pogłębienia i ugruntowania wiedzy oraz budowania i wzmocnienia świadomości ekologicznej studentów pochodzących zarówno z miasta, jak i z obszarów wiejskich.

Słowa kluczowe: świadomość ekologiczna, troska o środowisko, działania proekologiczne, segregacja śmieci, studenci, badanie ankietowe

Introduction. The ecological awareness is an expression of genuine knowledge of nature, along with the competence in apprehending various phenomena, their interdependence, causes and conceivable outcomes; it also encompasses people's alacrity to act with the purpose of preserving the environment. The higher the people's ecological awareness, the more frequently they undertake to be solicitous for the environment in their daily lives, and, hence, build up a paradigm of cognizant attitudes towards the preservation of nature.

Aim. To evaluate the level of knowledge and awareness amongst students as regards quotidian pro-ecological attitudes and readiness to act with the object of preserving nature.

Material & method. The study encompassed empirical data gathered from 240 students of the Higher School of Business Administration and Health Sciences in Lodz. The research method was a diagnostic survey, with the use of an anonymous questionnaire.

Results. The surveyed students, independently of their place of residence (urban vs. rural area), offered keenly to act pro-ecologically, and satisfactorily grasped the substance of these activities. Those activities were more frequent in case of respondents stemming from the rural area. As regards questions on the greenhouse effect, the surveyed students, independently of their residence, presented a comparably satisfying level of knowledge, encompassing both its local and global causes and consequences. Water-saving issues were more respected in case of the students living in the rural area, while energy-saving activities were more prevalent amongst the urban respondents. The city inhabitants acquired deeper cognizance and awareness regarding the waste disposal. Mass-media were the most important source of knowledge of pro-ecological attitudes for the surveyed students.

Conclusions. The findings indicate an importunate need for integrated activities for the undergraduates, aimed at broadening their knowledge, as of forming and strengthening their ecological awareness, irrespective of their domicile.

Key words: ecological awareness, solicitude for the environment, pro-ecological activities, waste disposal, undergraduates, questionnaire

© Hygeia Public Health 2012, 47(2): 201-206

www.h-ph.pl

Nadesłano: 26.11.2011

Zakwalifikowano do druku: 21.05.2012

Adres do korespondencji / Address for correspondence

dr hab. n. med. Anna Głowacka
Zakład Biologii Środowiskowej, Uniwersytet Medyczny w Łodzi,
pl. Hallera 1, bl. II, 90-647 Łódź
tel. +48 42 658 58 52, +48 42 639 33 83 lub +48 42 639 33 80,
e-mail: anna.glowacka1@umed.lodz.pl

Wprowadzenie

Świadomość ekologiczna stanowi szeroki obszar świadomości jednostkowej i społecznej, która dotyczy wielokierunkowych relacji zachodzących między człowiekiem a środowiskiem [1]. Zdaniem Domki,

świadomość ekologiczna to nie tylko wiedza, poglądy i wyobrażenia o środowisku – to paradygmat, który obejmuje idee, wartości oraz opinie o środowisku, w którym żyje i funkcjonuje człowiek [2, 3].

Świat stoi w obliczu globalnego kryzysu ekologicznego i postępujących zagrożeń, wynikających z szaleńczego tempa rozwoju cywilizacji. Jakość środowiska życia człowieka, obecnie i w przyszłości, zależy od naszej świadomości i naszych postaw. W życiu codziennym powinniśmy stosować praktyki oszczędzania energii cieplnej, redukcji emisji gazów (CO_2 , NO_x , SO_x), ograniczenia emisji spalin, ograniczenia zużycia wody. Chronimy w ten sposób środowisko i własne zdrowie (ograniczenie występowania alergii, astmy), ale też oszczędzamy własne pieniądze, dzięki mniejszemu zużyciu surowców energetycznych [4].

Po akcesji Polski do Wspólnoty Europejskiej jednym z podstawowych warunków uzyskania przez Polaków właściwego miejsca w zjednoczonej Europie jest stałe podnoszenie własnej świadomości ekologicznej.

Cel pracy

Ocena poziomu wiedzy oraz świadomości ankietowanych studentów na temat zachowań proekologicznych w życiu codziennym.

Materiał i metoda

Materiał do badania stanowiły dane ankietowe pochodzące od 240 studentów Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi. Badaniem objęto studentów trzech kierunków: Dietetyki, Zdrowia Publicznego i Kosmetologii.

Metodą badawczą był sondaż diagnostyczny z wykorzystaniem anonimowej ankiety, która została uprzednio walidowana w ramach badania na losowej próbie 21 studentów. Kwestionariusz ankiety zawierał 39 pytań, w tym cztery pytania metryczkowe oraz 35 pytań sprawdzających wiedzę i świadomość ekologiczną respondentów (15 pytań jednokrotnego wyboru i 20 pytań wielokrotnego wyboru). Pytania pogrupowano w bloki tematyczne: blok 1. zawierał pytania sprawdzające poziom wiedzy badanych osób (pytania nr od 1 do 12); blok 2. obejmował pytania dotyczące świadomości oraz postaw proekologicznych ankietowanych studentów (pytania nr od 13 do 35).

Respondenci wypełniali ankietę samodzielnie po przeczytaniu krótkiej instrukcji, będącej jej integralną częścią. Czas przeznaczony na wypełnienie ankiety wynosił 30 min. Pytania ankietowe nie budziły zastrzeżeń studentów.

Odpowiedzi na pytania ankiety zostały zakodowane i wprowadzone do elektronicznej bazy danych dzięki aplikacji Microsoft® Office Excel® 2007. W celu przeprowadzenia analizy statystycznej, dane przetransponowano do programu Stata®/SE 11.1 for Windows®. Brakujące dane usuwano przypadkami. W celu weryfikacji hipotez statystycznych wykorzystano test niezależności χ^2 dla danych kategoryjnych dwu- i wielokrotnych. Jako znamienne (istotne) statystycznie wyniki testu uznawano wtedy, kiedy poziom istotności $p=0,05$.

Wyniki

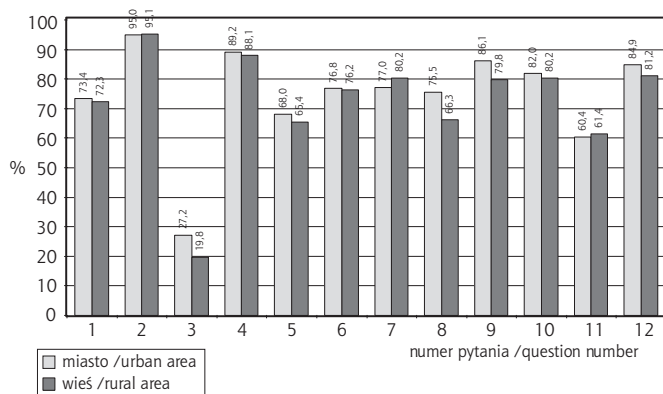
Badanie ankietowe przeprowadzono w 2010 r. wśród studentów Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu (WSBiNoZ) w Łodzi. W badaniu udział wzięło 240 studentów, w tym 6 mężczyzn (2,5%) i 234 kobiety (97,5%). Średni wiek respondentów wynosił $22,1 \pm 4,65$ lat. Badani studiowali na następujących kierunkach: Dietetyka – 32 osoby (13,3%), Zdrowie Publiczne – 17 osób (7,1%), Kosmetologia – 191 osób (79,6%). Z miasta pochodziło 139 (57,9%), a z obszarów wiejskich – 101 (42,1%) respondentów (tab. I).

Z uwagi na małe liczebności studentów na kierunkach: Dietetyka i Zdrowie Publiczne oraz ze względu na małą liczbę mężczyzn biorących udział w badaniu, analizę wyników poziomu wiedzy i świadomości ekologicznej respondentów przeprowadzono tylko według miejsca zamieszkania (miasto versus wieś).

Wyniki badania przedstawiono na rycinach 1 i 2, porównując odpowiedzi prawidłowe na pytania jednokrotnego wyboru, a w pytaniach wielokrotnego wyboru tylko odpowiedzi najczęściej wybierane przez respondentów.

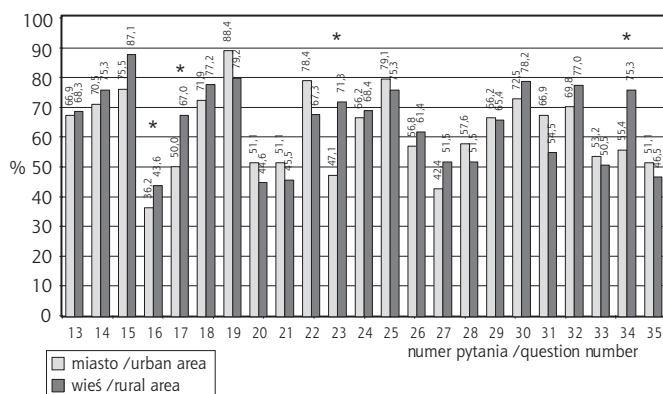
Tabela I. Charakterystyka ankietowanych studentów z podziałem na miejsce zamieszkania, kierunek studiów i płeć
Table I. Characteristics of the surveyed undergraduates, by domicile, specialization and gender

Miejsce zamieszkania /Domicile	Kierunek studiów /Specialization												Suma /Count	
	Dietetyka /Dietetics				Zdrowie Publiczne /Public Health				Kosmetologia /Cosmetology					
	[n]		[%]		[n]		[%]		[n]		[%]		[N]	[%]
miasto /urban area	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	139	57,9
wieś /rural area	2	6	0,8	2,5	0	8	0,0	3,4	0	85	0,0	35,4	101	42,1
Suma /Count	5	27	2,1	11,2	1	16	0,4	6,7	0	191	0,0	79,6	240	100,0
Łącznie /Total	32		13,3		17		7,1		191		79,6			

Ryc. 1. Procentowy udział odpowiedzi prawidłowych na pytania jednokrotnego wyboru i odpowiedzi najczęściej udzielanych na pytania wielokrotnego wyboru – określających poziom wiedzy ankietowanych studentów według miejsca zamieszkania

Fig. 1. Percentage of correct answers to single-choice questions, or most frequent answers to multiple-choice questions – describing the level of knowledge in the surveyed undergraduates by domicile

* oznacza różnicę zmienną statystycznie /means statistically significant difference

Ryc. 2. Procentowy udział odpowiedzi prawidłowych na pytania jednokrotnego wyboru i odpowiedzi najczęściej udzielanych na pytania wielokrotnego wyboru – określających poziom świadomości ekologicznej ankietowanych studentów według miejsca zamieszkania

Fig. 2. Percentage of correct answers to single-choice questions, or most frequent answers to multiple-choice questions – describing the level of awareness in the surveyed undergraduates by domicile

W bloku pytań (nr 1-12) oceniających poziom wiedzy studentów na temat poprawy jakości środowiska naturalnego, ochrony środowiska, emisji gazów do atmosfery, negatywnych skutków efektu cieplarnianego, segregacji śmieci – stwierdzono zadowalający poziom wiedzy. W 11 pytaniach spośród 12 w tym bloku uzyskano od 60,4% do 95,1% poprawnych odpowiedzi lub najczęściej powtarzających się. Na pytanie 2 „Do kogo powinna należeć poprawa jakości środowiska naturalnego?” respondenci (95,0% z miasta i 95,1% ze wsi) wskazali na zakłady przemysłowe, zgodnie ze sloganem „technika zepsuła – technika naprawi”. Również na pytanie 4 „Czego wymagają działania na rzecz ochrony środowiska?” zdecydowana większość

badanych wskazała na „zmiany przyzwyczajęń” (89,2% w mieście i 88,1% na wsi).

Pytanie 3 „Czy zachowanie postaw proekologicznych na co dzień łączy się ze znaczącymi korzyściami finansowymi?” sprawiło badanym studentom największy kłopot. Tylko 27,2% respondentów z miasta i 19,8% ze wsi uważa, że zachowanie postaw proekologicznych na co dzień może przynieść korzyści finansowe. Zdecydowana większość studentów nie dostrzegła korzyści finansowych w takim postępowaniu.

W odpowiedziach na pytania numer 1-12 między badanymi grupami studentów, mieszkańców miasta i wsi, nie stwierdzono różnic istotnych statystycznie (ryc. 1).

Pytania numer 13-35 zawarte w drugim bloku oceniały świadomość ekologiczną studentów, przejawiającą się w dbaniu o środowisko poprzez udział w akacjach „Sprzątanie Świata”; oszczędzanie wody i energii; ograniczenie używania detergentów, opakowań plastikowych, aluminiowych; ograniczenie jeżdżenia własnymi samochodami na rzecz korzystania z komunikacji miejskiej lub z roweru; używania toreb ekologicznych oraz sposobów pozbywania się śmieci. W 7 pytaniach spośród 23 w tym bloku (pytania 16, 20, 21, 27, 28, 33 i 35) uzyskano od 36,2% do 57,6% poprawnych odpowiedzi lub najczęściej powtarzających się.

W powyższych pytaniach tych respondenci z miasta i wsi wykazali niski poziom świadomości ekologicznej. Dbanie o środowisko naturalne jest sprawą ważną i odpowiedzialną tylko dla 51,1% studentów z miasta i 44,6% ze wsi (pytanie 20); rzadko padały odpowiedzi, że jest to codzienny obowiązek każdego obywatela. Zmywanie naczyń pod bieżącą wodą w pierwszej kolejności deklarowało 51,1% studentów z miasta i 45,5% ze wsi; mało było odpowiedzi o myciu naczyń w komorze zlewu wypełnionej wodą (pytanie 21). Przy zakupie sprzętu AGD respondenci w pierwszej kolejności wybierali odpowiedź, że „czasami” zwracali uwagę na wielkość poboru energii przez ten sprzęt, 42,4% studentów z miasta i 51,5% ze wsi; „zawsze” wielkość poboru energii przy zakupie sprzętu AGD sprawdzało 15,3% i odpowiednio 17,8% (pytanie 27). Z kolei przy zakupie produktów spożywczych badani „czasami” zwracali uwagę na oznakowania znajdujące się na opakowaniach w 57,6% z miasta i 51,5% ze wsi; tylko 12,9% z miasta i 13,7% ze wsi „zawsze” przyglądało się tym oznakowaniom (pytanie 28). Najwięcej, bo 53,2% respondentów z miasta i 50,5% ze wsi używało na zakupy toreb ekologicznych; plastikowe reklamówki wielokrotnego użycia stosowało 26,5% studentów z miasta i 28,1% ze wsi (pytanie 33). Ankietowani pozbywali się najczęściej śmieci wcześniej posortowanych i wyrzucali je do odpowiednio oznako-

ANKIETA Świadomość ekologiczna studentów wyższej szkoły biznesu i nauk o zdrowiu

Celem badania jest poznanie świadomości i zachowań proekologicznych młodego pokolenia. Niniejszym przekazujemy Państwu kwestionariusz ankiety informacyjnej na temat: „Świadomość ekologiczna studentów Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu” z prośbą o jego wypełnienie. Prosimy o uważne przeczytanie tekstu i postawienie znaku X przy wybranej odpowiedzi. Ankieta zawiera pytania jedno- lub wielokrotnego wyboru. Jest anonimowa. Prosimy o szczerze wypełnienie ankiety, od nich zależy wartość badań. Ich wyniki będą służyć wyłącznie celom naukowym. Z góry dziękujemy za udział w badaniu.

1. Czy Pani/Pan wie, co należy rozumieć przez działania proekologiczne? a. tak b. nie c. nie mam zdania
2. Do kogo powinna należeć poprawa jakości środowiska naturalnego?
a. do przemysłu zgodnie ze sloganem „technika zepsuła – technika naprawi” b. do każdego obywatela bez względu na wiek i status społeczny
c. do rządzących polityków i naukowców. nie mam zdania]
3. Czy zachowanie postaw proekologicznych na co dzień łączy się ze znaczącymi korzyściami finansowymi? a. tak b. nie c. czasem
4. Czego wymagają działania na rzecz ochrony środowiska? a. zmiany przyzwyczajzeń b. nakładów finansowych c. czasu d. nie mam zdania
5. Co według Pani/Pana przyczynia się do spadku emisji CO₂ w Polsce?
a. restrukturyzacja gospodarki b. zaostrzenie polityki ekologicznej c. regresja gospodarki d. wprowadzenie nowych technologii e. nie wiem
6. W jaki sposób przyczynia się Pani/Pan do emisji CO₂?
a. jeżdżąc samochodem b. używając lodówki c. ogrzewając mieszkanie kominkiem
c. korzystając z klimatyzacji i magnetowidu korzystając z komputera, drukarki d. nie mam zdania
7. Czy globalne ocieplenie klimatu wiąże się z nadmierną emisją do atmosfery CO₂, CH₄, CFC? a. tak b. nie c. nie mam zdania
8. Czym Pani/Pana zdaniem jest spowodowany efekt cieplarniany?
a. nadmiernym zużyciem surowców energetycznych b. postępującymi procesami wylesiania
c. wzrostem gromadzenia odpadów z rolnictwa d. nie wiem
9. Co wg Pani/Pana jest negatywnym skutkiem efektu cieplarnianego?
a. ulewne opady i cyklony b. podnoszenie się poziomu wody w morzach i oceanach na skutek topnienia lodowców
c. spadek produkcji rolnej na skutek wysychania gleby d. migracje szkodników i chorób, które mogą zwiększyć swój zasięg
10. Jakie urządzenia „proekologiczne” są zainstalowane w Pani/Pana domu?
a. żarówki energooszczędne b. ograniczniki poboru wody c. ograniczniki poboru ciepła d. zmiernicze czujniki ciepła e. żadne
11. Co robi Pani/Pan z przeterminowanymi lekami?
a. wyrzucam do śmieci b. oddaję do specjalnych pojemników w aptece c. spalam w piecu, kominku d. zostawiam w widocznym miejscu na śmietniku
12. Jaki jest cel segregacji śmieci?
a. jest to czasochłonne ale konieczne b. można je później poddać przetworzeniu c. mniejsza ich ilość trafia na wysypisko d. nie mam zdania
13. Czy jest Pani/Pan gotowy do podejmowania działań proekologicznych a. tak b. nie c. nie mam zdania
14. Czy bierze Pani/Pan udział w akcjach sprzyjających ochronie swojego najbliższego środowiska np. w ramach akcji „Sprzątanie Świata”?
a. zawsze b. czasem c. nigdy
15. Czy Pani/Pan uważa, że Polacy lekceważą problemy ochrony środowiska naturalnego? a. tak b. nie c. nie mam zdania
16. Czy w Pani/Pana środowisku podejmowane są działania na rzecz jego ochrony? a. tak b. nie c. czasem
17. Dlaczego podejmuje Pani/Pan działania proekologiczne?
a. naśladuję innych b. panuje moda na takie działania c. przynoszą one korzyści finansowe
d. aby być wzorem dla innych e. nie podejmuję takich działań
18. Czym dojeżdża Pani/Pan na zajęcia w Uczelni?
a. rowerem b. samochodem wspólnie z kolegami c. tylko swoim samochodem d. środkami komunikacji miejskiej
19. Skąd pochodzi Pani/Pana wiedzę o potrzebie ochrony środowiska naturalnego?
a. z domu b. ze środków masowego przekazu c. ze szkoły średniej d. od przyjaciół
20. Czym jest dla Pani/Pana dbanie o środowisko naturalne?
a. sprawą ważną i odpowiedzialną b. sprawia mi satysfakcję c. jest codziennym obowiązkiem d. sprawą trudną do realizacji
21. W jaki sposób myje Pani/Pan naczynia? a. pod bieżącą wodą b. w komorze zlewu wypełnionej wodą c. w zmywarce
22. Czy do zmywania naczyń używa Pani/Pan detergentów? a. zawsze b. czasami c. nigdy
23. Mając do dyspozycji prysznic, wannę i miednicę, korzysta Pani/Pan z mycia:
a. tylko pod prysznicem b. tylko w wannie wypełnionej po brzegi wodą c. w zależności od sytuacji d. tylko w miednicy
24. Czy podczas mycia zębów zakręca Pani/Pan kran z wodą? a. zawsze b. czasami c. nigdy
25. Czy ma Pani/Pan nawyk gaszenia światła przy opuszczaniu pomieszczeń na dłużej? a. zawsze b. czasami c. nigdy
26. Czy ma Pani/Pan zwyczaj pozostawiania odbiorników energii elektrycznej (komputera, telewizora, radia, magnetowidu) na tzw. „czuwaniu”?
a. zawsze b. czasami c. nigdy
27. Czy kupując sprzęt AGD zwraca Pani/Pan uwagę na oznaczenia dotyczące wielkości poboru energii? a. zawsze b. czasami c. nigdy
28. Czy kupując produkty spożywcze zwraca Pani/Pan uwagę na ich oznakowanie a. zawsze b. czasami c. nigdy
29. W jakich opakowaniach najczęściej kupuje Pani/Pan napoje? a. szklanych b. plastikowych c. aluminiowych puszkach d. kartonowych
30. Czy kupując różne produkty zwraca Pani/Pan uwagę na ich opakowanie?
a. tak, kupuję tylko produkty w opakowaniu do powtórnego użytku b. tak, kupuję tylko produkty opakowane jako nadające się do recyklingu
c. nie zwracam uwagi na opakowanie d. kupuję produkty tylko w opakowaniu papierowym
31. Czy kupuje Pani/Pan produkty spożywcze w większych opakowaniach, aby zaoszczędzić na wydatkach?
a. zawsze b. czasami c. nigdy d. to zależy od ceny produktu
32. Czy kupując kosmetyki wybiera Pani/Pan te, które mają podwójne opakowanie? a. zawsze b. czasami c. nigdy
33. Jaki rodzaj torby używa Pani/Pan robiąc zakupy?
a. jednorazowych reklamówek pobieranych przy kasie przy każdym zakupach
b. plastikowych reklamówek wielokrotnego użycia c. koszyka wiklinowego d. torby ekologicznej
34. Jakich przyborów używa Pani/Pan do pisania?
a. tylko jednorazowych długopisów b. piór, długopisów do ponownego napełniania c. ołówków automatycznych d. pisaków i markerów
35. W jaki sposób pozbywa się Pani/Pan śmieci?
a. wkładam wszystkie do jednego plastikowego worka b. posortowane śmieci wyrzucam do odpowiednio oznakowanych pojemników
c. sortuję i wywożę je do sortowni d. wywożę śmieci gdziekolwiek

Proszę podać:

36. Wiek: .....

37. Płeć: kobieta mężczyzna

38. Miejsce zamieszkania: miasto wieś

39. Jestem studentem: Dietetyki Zdrowia Publicznego Kosmetologii

wanych pojemników – 51,1% z miasta i 46,5% ze wsi (pytanie 35).

Mimo to, że wszyscy badani wykazali niski poziom świadomości ekologicznej, to wystąpiły różnice znamienne statystycznie w odpowiedziach studentów z miasta i wsi (odpowiedzi na pytania 16, 17, 23 i 34). Niższy poziom świadomości ekologicznej wykazali studenci z miasta. W odpowiedzi na pytanie 16 tylko 36,2% respondentów z miasta i 43,6% ze wsi widziało potrzebę działania na rzecz ochrony środowiska. Także w pytaniu 17 tylko 50,0% respondentów z miasta i 67,0% ze wsi widziało potrzebę podejmowania działań proekologicznych „aby być wzorem dla innych”. W pytaniu 23 tylko 47,1% ankietowanych z miasta i 71,3% ze wsi zwracało uwagę na oszczędzanie wody podczas kąpieli: częściej wybierano mycie się tylko pod prysznicem niż kąpiel w wannie wypełnionej po brzegi wodą. Postępowanie to świadczy o wyższym poziomie świadomości ekologicznej u studentów ze wsi. Jedynie w odpowiedziach na pytanie 34 studenci pochodzący z miasta w 55,4%, a ze wsi w 75,3% używali do pisania jednorazowych długopisów zamiast ołówków automatycznych lub piór i długopisów do ponownego napełniania (ryc. 2).

Dyskusja

Świadomość ekologiczna człowieka, grupy osób lub społeczeństwa polega na rozumieniu mechanizmów działania przyrody, świadomości granic jej eksploatacji i ograniczeń. Jest to również umiejętność identyfikacji problemów ekologicznych [5-7]. Nie istnieje jedna, powszechnie uznawana definicja świadomości ekologicznej.

Postawy proekologiczne różnych grup społecznych są przedmiotem badań i oceny przez różne ośrodki (TNS OBOP, GFK Polonia, Tele 2 Polska czy CBOS) zajmujące się badaniem opinii i nastrojów społecznych. Na przykład Centrum Badania Opinii Publicznej (CBOS) prowadzi badania na zlecenie Instytutu na rzecz Ekorozwoju w Warszawie. Według CBOS, spowolnienie tempa rozwoju gospodarczego do 0,8% PKB w pierwszym kwartale 2009 r., jak dotąd, nie znalazło zbyt dużego odzwierciedlenia w zachowaniach społeczeństwa polskiego. Nie stwierdzono wzrostu zainteresowania oszczędzaniem energii elektrycznej i wody, których koszty są istotnym składnikiem wydatków wielu budżetów domowych. Oszczędzanie zużycia energii elektrycznej w 2009 r. zadeklarowało o 1,6% więcej respondentów niż w 2008 r., ale skłonność do systematycznego kontrolowania zużycia wody zmniejszyła się o 2,3%, a na zupełny brak działań w tym kierunku wskazało 21,2% ankietowanych (16,7% w 2008 r.). W przypadku oszczędzania energii elektrycznej także zanotowano wzrost procentowy osób, które nie były tym zainteresowane z 13,8% w 2008 r.

do 15,8% w 2009 r. Nieznacznie poprawiła się sytuacja w odniesieniu do problemu segregacji odpadów. Systematycznie śmieci segregują najczęściej przedstawiciele kadry kierowniczej i specjalistów (60,3%), ludzie w wieku 45-54 lata (58,2%) oraz osoby z wyższym wykształceniem (56,2%). Jedyną wyraźną zmianą w badanych działaniach Polaków na rzecz środowiska jest korzystanie z toreb wielokrotnego użycia przy zakupach (toreb ekologicznych). Wprowadzenie niewielkiej odpłatności za „reklamówki plastikowe” zniechęciło do ich używania aż 25,0% Polaków, a odsetek osób zabierających na zakupy własne torby ekologiczne osiągnął poziom 60,2% [8]. W badaniu własnym studenci WSBiNoZ w Łodzi, podobnie jak ankietowani przez CBOS, wykazali niski poziom świadomości ekologicznej w zakresie: potrzeb działania na rzecz ochrony środowiska (36,2% w mieście i 43,6% na wsi); dbania o środowisko naturalne (51,1% i odpowiednio 44,6%); oszczędzania wody (51,1% i 45,5%) i energii (42,4% i 51,5%); zwracania uwagi przy zakupie żywności na oznakowanie daty ważności, jakości i marki producenta (57,6% i 51,5%); powszechnego korzystania z toreb ekologicznych (53,2% i 50,5%); segregacji śmieci (51,1% i 46,5%).

Badania dotyczące postaw proekologicznych przeprowadziła również Katedra Statystyki Matematycznej Akademii Rolniczej w Krakowie w 2004 r. na próbie losowo wybranych 300 mieszkańców Polski południowo-wschodniej. Za najważniejsze zagrożenia cywilizacyjne badani uważali zatrucie środowiska naturalnego 28,3%, chociaż 44,1% było zdania, że stan środowiska „trochę się poprawił”, a 14,4%, że „jest zdecydowanie gorzej”. Stan środowiska naturalnego w Polsce „był powodem niepokoju” 46,4% badanych, a „nie był” dla 1,8%. Respondenci uważali, że w pierwszej kolejności należałoby przeznaczyć pieniądze na odnowę „całego środowiska” (62,6%), wody (55,9%), powietrza (24,1%), flory i fauny (9,8%). Wśród badanych najczęściej występował „wysoki” wskaźnik postawy proekologicznej (67,3%), najrzadziej „niski” (1,4% ogółu). Najczęściej wskaźnik „wysoki” występował wśród badanych z wykształceniem wyższym (83,6%), a najrzadziej z wykształceniem podstawowym (58,0%). Badani deklarowali, że czasami wyrządzali szkodę dla środowiska naturalnego (5,0%). Głównym źródłem informacji o środowisku dla badanych o „wysokim” wskaźniku postawy proekologicznej były gazety (85,2%), a następnie radio (70,4%) [9]. Również w badaniu własnym potwierdziliśmy, że głównym źródłem informacji o środowisku naturalnym były mass-media, z których korzystało ponad 80% respondentów.

Stopień świadomości ekologicznej społeczeństwa uwarunkowany jest przez stan środowiska, w którym dane społeczeństwo bytuje. Według Oleńskiej i Po-

skrobko, poziom świadomości ekologicznej wyższy był wśród mieszkańców regionów relatywnie bardziej zdegradowanych [10]. Z naszego badania wynika, że stosunek studentów do środowiska przyrodniczego zależy w dużej mierze od bliższego kontaktu z przyrodą, wynikającego z zamieszkiwania na wsi.

Bołtromiuk przeprowadził badania świadomości ekologicznej Polaków w ramach projektu „Środowisko a Zdrowie”. Autor nie zaobserwował istotnej poprawy postaw proekologicznych przyjmowanych przez Polaków m.in. w zakresie ograniczenia zużycia wody i energii elektrycznej. Natomiast zauważył wyraźną zmianę w wykorzystywaniu „ekologicznych toreb” podczas zakupów u ponad 60% badanych [11]. W badaniu własnym studenci używali znacznie rzadziej toreb ekologicznych 53,2% pochodzących z miasta i 50,5% ze wsi.

Wnioski

1. Wiedza ankietowanych studentów WSBiNoZ w Łodzi na temat ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego jest niespójna z ich postawami wobec środowiska.
2. Stosunek respondentów do środowiska przyrodniczego zależy w dużej mierze od bliższego kontaktu z przyrodą, wynikającego z zamieszkiwania na wsi.
3. Studenci pochodzący z miasta wykazują mniejsze zainteresowanie działaniem na rzecz ochrony nawet ich najbliższego środowiska przyrodniczego, w porównaniu do ich kolegów pochodzących ze wsi.
4. Badani pochodzący ze wsi częściej deklarują chęć działania na rzecz ochrony środowiska po to, aby stać się pozytywnym wzorem do naśladowania dla innych ludzi.
5. Świadomość ekologiczna ankietowanych studentów budzi niepokój, dlatego istnieje pilna potrzeba kształtowania w nich wrażliwości ekologicznej na każdym kierunku studiów (Dietetyka, Zdrowie Publiczne i Kosmetologia).

Piśmiennictwo / References

1. Sobczyk W. Czym jest świadomość ekologiczna? [w:] Edukacja ekologiczna i prozdrowotna. Sobczyk W. Akad Pedagog, Kraków 2003: 16-21.
2. Domka L. Kryzys środowiska a edukacja dla ekorozwoju. UAM, Poznań 1998: 87-95.
3. Papuziński A. Świadomość ekologiczna w świetle teorii i praktyki. [w:] Zarys politologicznego modelu świadomości ekologicznej. Papuziński A. Problemy Ekorozwoju 2006, 1(1): 33-40.
4. Cichy D. Międzynarodowe uwarunkowania edukacji biologicznej i środowiskowej. [w:] Szkoła wobec wyzwań edukacji biologicznej i środowiskowej w XXI wieku. Cichy D. Inst Badań Eduk, Warszawa 2003: 26-31.
5. Burger T. Konflikt i współdziałanie. Świadomość ekologiczna i postawy społeczeństwa. [w:] Świadomość ekologiczna i społeczne ruchy „zielonych” w Polsce. Mirowski W. IFiS PAN, Warszawa 1999: 51-58.
6. Mirowski W. Świadomość ekologiczna współczesnego społeczeństwa polskiego. [w:] Świadomość ekologiczna i społeczne ruchy „zielonych” w Polsce. Mirowski W. IFiS PAN, Warszawa 1999: 10-15.
7. Ciepela D. Polacy nie posiadają świadomości ekologicznej. <http://energetyka.wnp.pl> (06.07.2009).
8. Wódz J, Wódz K. Świadomość ekologiczna. [w:] Zarządzanie środowiskiem. Nowak Z. PŚI, Gliwice 2001: 171-181.
9. Jaworska M, Luty L. Świadomość ekologiczna społeczeństwa w świetle badań ankietowych. Rocznik Stow. Ekonom. Roln. Agrobiznesu 2004, IX(2): 117-121.
10. Oleńska J, Poskrobko B. Lokalne środowisko w świadomości ekologicznej mieszkańców Puszczy Białowieskiej. [w:] Mieszkańcy-środowisko-gospodarka. Poskrobko B. Studia i Materiały nr 1, Białystok 1996: 84-91.
11. Bołtromiuk A. Świadomość ekologiczna Polaków – zrównoważony rozwój – raport z badań 2009. Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2009: 1-13.